

Transitie naar duurzame energie – bijdrage aan Energiedialoog

Themagroep Energie van PvdA Duurzaam, juli 2016

1 Ambitie 2030

In het licht van het in Parijs bereikte akkoord moeten de in oktober 2014 afgesproken Europese doelen voor 2030 aangescherpt worden:

- de uitstoot van broeikasgassen terugbrengen met 40% ten opzichte van de uitstoot in 1990
- een energiebesparing van 30% ten opzichte van 1990;
- het aandeel hernieuwbare energie van 30%.

2 Uitgangspunt: draagvlak, institutionele verankering en CO₂-prijs

2.1 Draagvlak

Grote aandacht is nodig voor het creëren van maatschappelijk draagvlak. Essentieel is een eerlijke verdeling van de lasten en lusten, het honoreren van burgerinitiatieven, het bevorderen van decentrale energieproductie (wind, zon en optimaal gebruik lokale warmtebronnen) en het aantrekkelijk maken van duurzaam gedrag voor consumenten.

Draagvlak versterken betekent in de eerste plaats ruimte geven aan initiatieven van onderop. De nieuwe technologische mogelijkheden om decentraal energie op te wekken en te distribueren worden steeds vaker omarmd door lokale coöperaties en bedrijven. Boeren bouwen windmolens, burgers worden 'prosumers', waterschappen starten hun 'energiefabriek'. Helaas lopen initiatiefnemers thans nog vaak vast in het complex van regels en gebrek aan steun van politici en ambtenaren. Waar nodig moeten regelgeving en belastingen aan deze nieuwe situatie worden aangepast. Verder moeten zij een beroep kunnen doen op een "Ombudsman voor lokale energie initiatieven".

Draagvlak betekent in Nederland ook dat gezocht wordt naar consensus en brede steun in parlement en samenleving. Speciale aandacht is nodig voor het verzet van omwonenden tegen de komst van zonne- en windmolens. Er zijn in Nederland duidelijke regels opgesteld voor de omgevingseisen waaraan die molens moeten voldoen. Als daaraan is voldaan, kan er wellicht nog wel begrip, maar geen politieke steun meer gegeven worden aan dergelijk verzet. Belangrijk is om de burgers in een vroeg stadium bij de plannen te betrekken en waar mogelijk ook mee te laten investeren en profiteren van de opbrengsten van de energieproductie.

Er moet helderder en eerlijker gecommuniceerd worden over de maatschappelijke kosten van fossiele energie en over de afweging van de argumenten voor en tegen bepaalde maatregelen. De rol en invloed van lobbyisten moet transparant zijn. Beteugeling is nodig van de macht van agrarische organisaties om maatregelen gericht op reductie van de uitstoot van methaan en ammoniak te blokkeren. Door de huidige situatie wordt de EU niet serieus genomen en valt het draagvlak weg. (Brexit, PVV, SP etc.).

2.2 *Institutionele verankering*

Voor een duurzame energievoorziening is krachtig Europees beleid onmisbaar. Implementatie van het voorstel van de Commissie van begin 2015 is daarvoor nog niet voldoende, met name waar het energiebesparing betreft. De PvdA Duurzaam pleit voor een echt Groene Energie Unie. Zo nodig moeten daarvoor bevoegdheden aan Europa worden overgedragen.

Voor een degelijke aanpak van de energietransitie is een grote continuïteit in beleid noodzakelijk en ook om die reden is consensus belangrijk. Maatregelen moeten genomen en versterkt worden om continuïteit in het beleid te borgen en uit de directe invloedssfeer van de dagelijkse politiek te halen. Op nationaal niveau pleit de PvdA Duurzaam voor de volgende maatregelen:

- Leg de coördinerende verantwoordelijkheid voor het Energieakkoord in het Kabinet neer bij één Departement en liefst bij een aparte minister voor Energie & Klimaat;
- Breng een nieuw energieakkoord tot stand voor de periode 2020-2030 en geef de voorzitter van de borgingscommissie de bevoegdheden van een Energietransitie-Commissaris aan met directe toegang tot het kabinet, die leiding geeft aan het nodige overleg tussen alle betrokken partijen, zorgt dat plannen tijdig tot stand komen en de uitvoering daarvan bewaakt;
- Geef de Energietransitie-Commissaris ook de taak om als ombudsman voor lokale energie initiatieven te fungeren;
- Leg maatregelen en plannen zoveel mogelijk vast in de Klimaatwet, zoals voorgesteld door Klaver en Samsom;
- Laat de financiering van de energietransitie zo min mogelijk via de Rijksbegroting lopen.

2.3 *CO₂-prijs*

Belangrijk is een Europees level playing field wat betreft CO₂-beprijzing en energietarieven en een Europese CO₂-grensheffing om oneerlijke mondiale concurrentie tegen te gaan. Het belangrijkste EU instrument is het Emissions Trading System (ETS). Het functioneert thans nauwelijks. Maatregelen om het beter te laten functioneren verdienen steun:

- Stoppen met uitdelen gratis uitstootrechten. Om oneerlijke concurrentie tegen te gaan heft de EU aan de Europese grens een CO₂-belasting. Zolang de gratis uitstootrechten niet zijn afgeschaft verbindt de EU ze aan objectieve criteria, waarin blootstelling aan externe concurrentie en vermijdbaarheid van CO₂-uitstoot gewogen worden.
- Opkopen en uit handel nemen van uitstootrechten
- Mogelijkheid scheppen voor particulieren om uitstootrechten op te kopen
- Uitbreiden tot sectoren die nu nog niet onder het ETS vallen, zoals het transport
- Uitbreiden tot uitstoot van andere broeikasgassen, zoals methaan

Maatregelen op EU-schaal verdienen de voorkeur boven die op nationale schaal. Maar Nederland moet niet wachten op overeenstemming in EU-verband en op korte termijn het eigen belastingregime vergroenen, in ieder geval voor zolang dat nog niet op EU-schaal is gedaan.

2.4 *Energiebelasting in Nederland*

- Tarieven recht evenredig met uitstoot CO₂, zodat duurzame elektriciteit niet belast wordt, met kolen opgewekte elektriciteit extra zwaar belast wordt en met aardgas opgewekte elektriciteit even zwaar belast wordt als direct gebruik van aardgas. Bij de berekening van de uitstoot wordt ook de

uitstoot meegenomen die veroorzaakt wordt door het transport van de energie van productie- naar gebruikslocatie. Alternatief: aparte CO₂-belasting.

- De energiebelasting wordt van degressief naar progressief naar schaal van energieconsumptie, waarbij bedrijven gecompenseerd kunnen worden met extra lage belasting op arbeid als internationale concurrentie de werkgelegenheid bedreigt.

3 Ruimteverwarming

3.1 Energiebesparing

De energiebesparing in woningen en andere gebouwen moet fors sneller. Waar nuttig, moet dit gecombineerd worden met de aanleg van een warmtenet (zie 2.2). De energiebesparing in bestaande woningen moet gestimuleerd worden, waarbij de woningkwaliteit centraal staat.

In het algemeen is het noodzakelijk om direct toe te werken naar het optimale isolatieniveau: een 2^e renovatie binnen 30 jaar moet voorkomen worden, dus meteen naar A+++ . Maar voor bestaande woningen die niet langer dan tien tot twintig jaar zullen functioneren in hun huidige vorm (bijvoorbeeld omdat vergrijzing andere eisen stelt), zal het optimale isolatieniveau in eerste instantie veelal beperkter zijn dan "nul-op-de-meter". Na die tien of twintig jaar volgt mogelijk grootscheepse renovatie of afbraak & nieuwbouw met bijbehorende isolatie-eisen. De eigenaars van dergelijke woningen dienen de gelegenheid krijgen tot die relatief bescheiden ingrepen.

Woningcorporaties mogen de exploitatielasten van de investeringen in rekening brengen aan de huurder tot maximaal de bereikte besparing in energiekosten en eventuele extra winst moet gedeeld worden met de huurder.

Een forse verhoging van de aardgasprijs is een goede stimulans. Om te voorkomen dat de laagste inkomens te hoge energielasten krijgen zij ondersteuning bij woningisolatie. Voor woningeigenaren hoeven de energiekosten niet omhoog te gaan als tegelijk de energiebelasting voor duurzame energie wordt afgeschaft. Wellicht kunnen we een optimale isolatie van particuliere woningen verplicht stellen, te beginnen met de duurste huizen. Door de OZB te koppelen aan het energielabel kunnen we woningeigenaren stimuleren om te isoleren. Een wetwijziging moet gemeenten daartoe in staat stellen.

Nieuwe overheidsgebouwen moeten onmiddellijk energieneutraal zijn en zo snel mogelijk energieproducerend.

Dat geldt ook voor de gebouwen van bedrijven. De verplichting in de Milieuwet voor bedrijven om energiebesparingsmaatregelen met een korte terugverdientijd door te voeren wordt strikt gehandhaafd. Een nader te bepalen landelijke onafhankelijk toezichthouder rapporteert jaarlijks over het functioneren van de regionale milieudiensten m.b.t. de energie-efficiency-richtlijnen.

3.2 Duurzame verwarming en koeling

Voor zijn warmtevoorziening is Nederland nog sterk afhankelijk van aardgas. Grote delen van het bestaande gasnet zijn aan renovatie toe. Bij die renovatie moet op lokaal niveau bezien worden hoe gas

als warmtebron zoveel mogelijk kan worden vervangen door restwarmte, aardwarmte, warmte uit grond- of oppervlakte water, door gebouwen opgevangen zonnewarmte of andere warmtebronnen. Dat kan met warmtepompen en/of een warmtenet. Daarbij kan dan meteen koeling (airconditioning) worden meegenomen.

Er moeten op grote schaal opslagfaciliteiten voor warmte en koude komen. Die bieden de kans om tijdelijk overschotten aan duurzaam opgewekte elektriciteit nuttig in te zetten met behulp van warmtepompen: “power to heat”.

Oplossingen apart voor elk gebouw (bijvoorbeeld een warmtepomp die zijn warmte en koude ontleent aan het plaatselijke grondwater) zijn wellicht optimaal in dunbevolkte gebieden. Maar elders kan vaak het beste gekozen worden voor een of ander vorm van warmtenet. In veel gevallen zal het nuttig zijn dat restwarmte van bedrijven daarin gebruikt wordt. Bedrijven moeten gestimuleerd worden hun restwarmte te leveren aan warmtenetten als die er zijn, bijvoorbeeld door belasting (of verbod) op het lozen van warmte naar de omgeving. Behalve warmtenetten op basis van (industriële) restwarmte, kunnen warmtenetten op basis van de uitwisseling van warmte en koude tussen gebouwen in combinatie met gezamenlijke opslag aantrekkelijk zijn. In alle gevallen dient het nieuw aan te leggen warmtenet flexibel genoeg te zijn om tenminste gedurende de komende halve eeuw aangepast te kunnen worden aan veranderingen, zoals de vervanging van restwarmte uit afvalverbranding door warmte uit geothermische bron.

3.3 Taak overheden: warmteplannen en informatievoorziening

Het hangt sterk af van de plaatselijke (regionale) omstandigheden welke netwerkform en -grootte of welk ander alternatief voor verwarming op aardgas het beste is. De planning ervan is vooral een taak van gemeentes en provincies. Om deze overheden slagvaardiger te maken is het nodig stedelijke gebieden te kunnen aanwijzen die op een te bepalen termijn van het gas afgekoppeld worden. Bijvoorbeeld: in wijk x zal over 15 jaar geen gas meer naar de woningen gaan. Daarmee kan een haalbare termijnplanning gemaakt worden voor de alternatieve energievoorziening.

Warmtenetten moeten, net als andere netwerken, als nutsvoorzieningen worden beschouwd. Netwerkbeheerders zullen daarom veelal onafhankelijk moeten zijn van warmteleveranciers.

De komende jaren moet de rijksoverheid veel investeren in de ontwikkeling en spreiding van kennis op dit gebied opdat de lagere overheden en het betrokken bedrijfsleven (eigenaars en beheerders infrastructuur, producenten van restwarmte, producenten van relevante producten, adviseurs, financiële instellingen, ...) alsmede huurders en eigenaar-bewoners in staat zijn verantwoorde keuzes te maken: in kaart brengen warmte- en koudebronnen, in kaart brengen opslagmogelijkheden, uitwerking alternatieve oplossingen voor meerdere proeflocaties, cursussen, richtlijnen, helpdesk enz.

4 Vervoer

Uit het oogpunt van besparing is het vooral belangrijk om het aantal vervoerskilometers te verminderen van zowel vracht als personen. Waar het vrachttransport niet vermeden kan worden, dient gestreefd te worden naar een energie-efficiënte verdeling tussen transport over zee, binnenwateren, spoor, weg en lucht. Welke wetgeving en belastingen daarvoor nodig zijn, dient uitgezocht te worden. Gedacht wordt aan belasting op fossiele brandstof ook voor binnenscheepvaart (geen “rode diesel” meer) en een kilometerheffing voor vrachtauto's.

Een niet-fossiele energievoorziening heeft brandstoffen of accu's met grote energiedichtheid nodig die gevoed worden met energie uit zon en/of wind. Hoewel al vele decennia gewerkt wordt aan de ontwikkeling daarvan, zal er de komende decennia nog heel veel ontwikkeling nodig zijn. Die zal op meerdere manieren gestimuleerd moeten worden. Eén daarvan is bevordering van de ontwikkeling van de elektrische personenauto. Continuering van de huidige inspanningen is daarom heel nuttig. Daarnaast moet de komende jaren veel inspanning gestoken worden in de ontwikkeling van de omzetting van de met zon en wind geproduceerde elektriciteit in waterstof of een ander gas of vloeistof. Overheidsinvesteringen in precompetitief onderzoek en ontwikkeling zijn daarbij essentieel.

5 Proceswarmte en elektriciteitsgebruik in de industrie

Industriële bedrijven moeten gestimuleerd worden om te werken aan:

- energiebesparing,
- ontwikkeling van alternatieven voor fossiele grond- en brandstoffen
- CCS.

De routekaarten 2030 die met bedrijven zijn afgesproken moeten versneld worden doorgevoerd.

Verduurzaming lukt alleen als de prijs voor vervuiling door het gebruik van fossiele brandstoffen omhoog gaat, vooral waar die in zeer grote hoeveelheden gebruikt worden. Dat zal vooral bereikt moeten worden door belasting op het gebruik van die stoffen. Er zijn thans vele vormen van energiebelasting en veel verschillende tarieven, die het gebruik van energie vaak in een verkeerde richting stimuleren. Zie 2.3 en 2.4.

De vergroening wordt belemmerd door angst voor oneerlijke concurrentie. Daarom moet in het algemeen gestreefd worden naar het scheppen van een gelijk speelveld. Maatregelen op EU-schaal verdienen de voorkeur boven die op nationale schaal. Maar Nederland moet niet wachten op overeenstemming in EU-verband en op korte termijn het eigen belastingregime vergroenen, in ieder geval voor zolang dat nog niet op EU-schaal is gedaan. Vooroplopen bij investeren in duurzaamheid biedt kansen aan het bedrijfsleven om producten en kennis te ontwikkelen en te exporteren, wat gunstig is voor hoogwaardige werkgelegenheid.

De wijzigingen van tarieven en vormen moeten geleidelijk verlopen, zodat investeerders weten waar ze aan toe zijn.

6 Elektriciteit voor kracht en licht

Elektriciteitsgebruikers worden ook producenten

Lokale, door burgers gedragen projecten voor opwekking van energie dienen zoveel mogelijk ondersteund te worden. Ook verder wordt participatie in lokale projecten zoveel mogelijk gestimuleerd. Elke gemeente kan samen met haar inwoners een energievisie opstellen.

Decentrale opwekking vindt vooral plaats met zonnepanelen op particuliere daken. Huiseigenaren kunnen tot 2020 hun stroomproductie 'saldereën'. Dat maakt ze heel rendabel. Collectieve projecten kunnen gebruik maken van de postcode-roosregeling. Beide belasting/subsidieregimes moeten na 2020 geleidelijk gelijk getrokken worden. Ze moeten gaan stimuleren dat het gebruik van elektriciteit wordt afgestemd op het aanbod en dat energie decentraal wordt opgeslagen. Over elektriciteit die direct gebruikt wordt door de lokale producent of het lokale producentencollectief, wordt dan geen belasting geheven; over de elektriciteit die aan het net geleverd wordt, alléén BTW, mits die niet gepaard gaat met CO₂-uitstoot (zie "Energiebelasting in Nederland"). Mensen met een kleine beurs moeten via goedkope leningen in lokale energieproductie kunnen investeren.